

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη τμήματος Ιστορίας: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
Επιμέλεια Διαγωνίσματος: ΜΙΛΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

ΟΜΑΔΑ Α

A1.

α) Φροντιστήριο Τραπεζούντας Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμνήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπλαση των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

β) Οργανικός Νόμος Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

γ) Συμφωνία της Άγκυρας (10 Ιουλίου 1930) Στις 10 Ιουνίου 1930 υπογράφηκε η Συμφωνία της Άγκυρας που αποτελούσε το οικονομικό σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών. Τα κυριότερα σημεία του ήταν: • Ρύθμισε το ζήτημα των Ελλήνων ορθοδόξων της Κωνσταντινούπολης και των μουσουλμάνων της Θράκης, καθώς και των «φυγάδων». • Όριζε ότι οι ανταλλάξιμες μουσουλμανικές περιουσίες στην Ελλάδα και οι ελληνικές στην Τουρκία περιέρχονταν στην κυριότητα του Ελληνικού και Τουρκικού Δημοσίου, αντίστοιχα. • Προέβλεπε αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ των δύο χωρών.

A2.

A – 4

B – 8

Γ – 3

Δ – 10

Ε – 1

Στ – 7

Z – 2

H – 6

Θ – 5

Περисσεύει το 9.

ΑΡΕΙΤΟΛΟΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

B1.

Η αποκατάσταση και η αφομοίωση των προσφύγων στην Ελλάδα ήταν, κατά γενική ομολογία, το σημαντικότερο επίτευγμα του νέου ελληνικού κράτους. Αν λάβει κανείς υπόψη τις αντικειμενικές δυσχέρειες, όπως τη δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας, τις πολιτικές περιστάσεις κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930, την ελλιπή κρατική οργάνωση και, κυρίως, τον τεράστιο αριθμό των προσφύγων που έφθασαν στην Ελλάδα, αντιλαμβάνεται γιατί το έργο της αποκατάστασης των προσφύγων έχει χαρακτηριστεί «τιτάνιο». Μεγάλο μέρος του έργου αυτού έγινε από το 1924 έως το 1928 και σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε η λειτουργία της ΕΑΠ. Το γεγονός ότι ήταν ένας οργανισμός υπό διεθνή έλεγχο τη βοήθησε να είναι αποστασιοποιημένη από την ταραγμένη ελληνική πολιτική ζωή και ως εκ τούτου αποτελεσματικότερη. Βέβαια, για την υλοποίηση των προγραμμάτων της το ελληνικό κράτος της παραχώρησε τα υλικά μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό. Και αν σε κάποιες περιπτώσεις το έργο των κατά τόπους επιτροπών της ΕΑΠ ή του κράτους γινόταν βιαστικά, εμπειρικά και πρόχειρα ή εξυπηρετούσε απλώς άμεσες ανάγκες και πολιτικές σκοπιμότητες, αυτό δεν μειώνει τη σπουδαιότητα του συνολικού έργου που επιτεύχθηκε.

B2.

Οι επαναστάτες αιφνιδίασαν τον Ηγεμόνα και κήρυξαν την επανάσταση στις 10 Μαρτίου 1905. Το πρωί της ημέρας εκείνης βρέθηκαν τοιχοκολλημένες στους δρόμους των Χανίων προκηρύξεις, που κήρυτταν την κατάργηση της αρμοστείας, καλούσαν το λαό σε συμπαράσταση, για να πραγματοποιηθεί το όνειρο της ένωσης, και συνιστούσαν στη χωροφυλακή να μην υπακούει στις διαταγές του Πρίγκιπα. Παράλληλα, εκπρόσωποι των επαναστατών διασκορπίστηκαν σε όλη την Κρήτη, για να μεταδώσουν και να προπαγανδίσουν το επαναστατικό μήνυμα. Μέσα σε λίγες ημέρες ολόκληρη η κρητική ύπαιθρος βρισκόταν σε επαναστατικό αναβρασμό. Ψηφίσματα συμπαράστασης έφταναν από παντού, ενώ οι ισχυρότεροι παράγοντες του νησιού, ακόμη και πολιτικοί αντίπαλοι του Βενιζέλου, προσχώρησαν στην επανάσταση. Ο Βενιζέλος, που ήταν ο φυσικός αρχηγός του νέου αυτού επαναστατικού κινήματος, ανέλαβε να ενημερώσει το λαό και τους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, για τους λόγους και τους σκοπούς της επανάστασης.

Το βασιλικό περιβάλλον στην Αθήνα ανησυχούσε για τις εξελίξεις στην Κρήτη και πίεζε την ελληνική κυβέρνηση να καταδικάσει το κίνημα του Θερίσου. Ο πρωθυπουργός Δηλιγιάννης κάλεσε στις 12 Μαρτίου τους αντιπροσώπους του αθηναϊκού τύπου και προέβη σε σκληρές δηλώσεις κατά του Βενιζέλου και των συνεργατών του. Εντούτοις, το κίνημα έβρισκε θετική ανταπόκριση στο κοινό αίσθημα και οι περισσότερες αθηναϊκές εφημερίδες το υποστήριζαν ανοιχτά.

ΟΜΑΔΑ Β

ΘΕΜΑ Γ1

Η βίαιη πολιτική που εφάρμοσαν οι νεοτουρκικές κυβερνήσεις απέναντι των Ελλήνων ήταν εξαιρετικά εχθρική και περιλάμβανε δυσμενή οικονομικά, εκπαιδευτικά, στρατιωτικά και θρησκευτικά μέτρα, τα οποία επιβλήθηκαν γενικότερα στις χριστιανικές εθνότητες του κράτους. Η πολιτική αυτή οδήγησε τους Πόντιους, κυρίως της Διασποράς, στη μεγάλη απόφαση να αγωνιστούν για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας. Κλιμακώθηκαν οι δράσεις, συλλογικές και μεμονωμένων προσωπικοτήτων) μέσα από τις οποίες οι Πόντιοι διεκδικούσαν λύση στο Ποντιακό ζήτημα.

Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πείστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων, και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. Το παραπάνω επιβεβαιώνει ο Ευριπίδης Γεωργανόπουλος

«Οι προσπάθειες των Ελλήνων του Πόντου για αυτοδιάθεση κατά το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας 1916-1922» (δευτερογενής πηγή), ο οποίος αναφέρει ότι κατά τις προκαταρκτικές διαδικασίες του Συνεδρίου της Ειρήνης ο Βενιζέλος υπέβαλε υπόμνημα με τις διεκδικήσεις της Ελλάδας προς το Ανώτατο Συμμαχικό Συμβούλιο (αντιπροσώπων ΗΠΑ, Βρετανίας, Γαλλίας και Ιταλίας) στις 17/30 Δεκεμβρίου 1918. Ο Έλληνας πρωθυπουργός πρότεινε ο Πόντος να συμπεριληφθεί στο βιλαέτι της Τραπεζούντας, τμήμα του υπό ίδρυση αρμενικού κράτους, διατηρώντας την αυτονομία του. Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποίησαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Πολλά ποντιακά σωματεία έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπείσουν τον πρωθυπουργό, τον οποίο επισκέφθηκε μάλιστα τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρύσανθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρύσανθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, ο Βενιζέλος επαναπροσδιόρισε την στάση του. Συγκεκριμένα στην **«Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, Μικρά Ασία, Μητροπολίτης Χρύσανθος» (δευτερογενής πηγή)**, αναφέρεται ότι ο Χρύσανθος είχε ως κύριο στόχο του να αποτρέψει την πραγματοποίηση της πρότασης του Βενιζέλου. Κύριο επιχειρήματά του ήταν ότι οι Έλληνες με τους μουσουλμάνους στην περιοχή του Πόντου ήταν από τη μία αριθμητικά ισοδύναμοι, αλλά και το μουσουλμανικό στοιχείο της περιοχής δεν ήταν ομοιογενές, πολλοί μάλιστα μουσουλμάνοι ήταν Έλληνες στην καταγωγή. Τόνισε ακόμη ότι οι Αρμένιοι ήταν λιγότεροι σε σχέση με τους Έλληνες της περιοχής. Τέλος, ανέφερε ως ενδεικτικό της υπεροχής του ελληνικού στοιχείου του Πόντου το γεγονός ότι οι Ρώσοι σε αυτόν τον ίδιο ανέθεσαν την προεδρία της Τραπεζούντας. Μετά από την ενημέρωση αυτή, ο Βενιζέλος αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκρισή του στον μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη. **Ο Γεωργανόπουλος επιβεβαιώνει** τα παραπάνω αναφέροντας ότι ο Βενιζέλος παραδέχτηκε ότι είχε εκτιμήσει λάθος τα πράγματα και συμφώνησε να υποβάλει ο Χρύσανθος υπόμνημα στο Συνέδριο της Ειρήνης, στο οποίο να μην απορρίπτεται από τη μία η ίδρυση ποντοαρμενικής συνομοσπονδίας, αλλά να προτείνεται αυτόνομο Ποντιακό κράτος, ανεξάρτητο από την Αρμενία. Ο Βενιζέλος συμφώνησε επίσης ο Χρύσανθος να ενημερώσει τους εκπροσώπους των Δυνάμεων στο Συνέδριο της Ειρήνης, παροτρύνοντάς τον μάλιστα ακόμη και να διαψεύσει τα δικά του επιχειρήματα, σε περίπτωση που αντιμετωπίσει αντιρρήσεις. Ο Χρύσανθος έσπευσε να ενημερώσει τις **Δυνάμεις** και οι περισσότεροι από τους εκπροσώπους τους, με εξαίρεση τους Άγγλους αντιπροσώπους, είδαν με πολλή κατανόηση τα αιτήματα των Ελληνοποντίων. Συγκεκριμένα, στην πρόταση του μητροπολίτη να γίνει ο Πόντος ανεξάρτητο κράτος υπό ελληνική εντολή, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Ουίλσον απάντησε: «Είναι θαυμάσια όσα μου λέτε. Ο Πόντος πρέπει να γίνει ανεξάρτητος. Μίαν ψήφον έχω εις την Συνδιάσκεψιν, αλλά θα την διαθέσω υπέρ του λαού σας». **Στο άρθρο της Αλεξάνδρας Περχανίδου, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Καθημερινή, «Μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρύσανθος – Ο «Άγιος» διοικητής, υπερασπιστής του Ποντιακού Ελληνισμού», 6/9/2025 (δευτερογενής πηγή)** τονίζει τη σημασία της συνάντησης του Χρύσανθου με τον Ουίλσον στις 3/16 Μαΐου 1919. Αφού του εξέθεσε τις θέσεις του, συμβατές με το δόγμα για την αυτοδιάθεση των λαών, αιτήθηκε αμερικανική εντολή για την επίτευξη ομοσπονδίας Πόντου – Αρμενίας. Ο Ουίλσον χωρίς να δεσμευτεί έδωσε την υπόσχεση να κάνει ό,τι καλύτερο μπορεί.

Κανένα από τα αιτήματα των Ποντίων δεν ικανοποιήθηκε στο Συνέδριο της Ειρήνης, αλλά ούτε και αργότερα στη Συνδιάσκεψη του Λονδίνου, επειδή η ισχυροποίηση του Κεμάλ στο εσωτερικό της Τουρκίας και στη διεθνή πολιτική σκηνή, επέβαλε τη μεταστροφή της στάσης των Δυνάμεων υπέρ των Νεοτούρκων. Στον ιστορικό Πόντο όμως το τέλος της ιστορίας και του πολιτισμού των Ποντίων ήταν εξαιρετικά τραγικό και σταμάτησε βίαια με την αναγκαστική ανταλλαγή των πληθυσμών που όρισε η Συνθήκη της Λωζάννης το 1923

ΘΕΜΑ Δ1

Η περίοδος της δημιουργίας των πρώτων χρόνων της Κρητικής Πολιτείας γρήγορα άρχισε να απειλείται. Κύριο πρόβλημα υπήρξε η πολιτική του Πρίγκιπα Γεωργίου για την προώθηση της ένωσης της

Κρήτης με την Ελλάδα. Η κωλυσιεργία του να λάβει υπόψη τις προτάσεις του Βενιζέλου για σταδιακές κατακτήσεις οδήγησε στην επανάσταση του Θερίσου στις 10 Μαρτίου 1095, η οποία έληξε υπέρ των Κρητών με τη Συμφωνία των Μουρνιών στις 2 Νοεμβρίου 1905.

Το κίνημα του Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής Επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη το Φεβρουάριο 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαβουλεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και με την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν σε μια νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος. Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής, με Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό, και την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη. Στην Ιστορία των Ελλήνων, том 14, εκδ. Δομή συμπληρώνεται ότι οι Ευρωπαίοι επιτροπιοί συμφώνησαν σε ό, τι αφορά το Κρητικό Ζήτημα ότι η μόνη λύση ήταν πλέον η ένωσή της με την Ελλάδα και ότι η ακαμψία του Πρίγκιπα ήταν εμπόδιο για την εσωτερική γαλήνη του νησιού. Αποφάσισαν λοιπόν την αποχώρηση των διεθνών στρατευμάτων, την αναδιάρθρωση της χωροφυλακής την δημιουργία πολιτοφυλακής με Έλληνες αξιωματικούς που θα είχαν διαγραφεί από τον ελληνικό στρατό. Ο Εμμανουήλ Γ. Χαλκιαδάκης στο έργο του «Κρήτη, 1898 – 1913 Από την «Αυτονομία» στην Ένωση με την Ελλάδα Πολιτική, Κοινωνία και Εκκλησία μέσα από τη φαινομενική Αυτονομία και το Ενωτικό Αίτημα Περιφέρεια Κρήτης Ηράκλειο», Κρήτης 2013 (δευτερογενής πηγή), συμπληρώνει ότι προβλεπόταν η ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, που «προστάτευαν» την εσωτερική γαλήνη στην Κρήτη, από τον ίδιο τον Ύπατο Αρμοστή, αφού θα αποκαθίστατο η τάξη και θα προστατεύονταν οι μουσουλμάνοι του νησιού. Οι παραπάνω πηγές αναφέρουν επιπλέον ότι το κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε τη χορήγηση δανείου ύψους 9.300.000 γαλλικών φράγκων στην Κρήτη, με αναστολή μέχρι το 1911 της αποπληρωμής των τόκων, αναθεώρηση του Κρητικού Συντάγματος. Ορίστηκε ακόμη ότι από εδώ και στο εξής ο βασιλιάς της Ελλάδας θα είχε το δικαίωμα να διορίζει ο ίδιος τον ύπατο Αρμοστή με την έγκριση πάντα των Μεγάλων Δυνάμεων. Επίσης στο κείμενο των μεταρρυθμίσεων οι Μεγάλες Δυνάμεις συνέστησαν στους γενικούς πρόξενους να απευθύνονται στους συμβούλους της Κρητικής Κυβέρνησης, οι οποίοι θα είχαν διευρυμένη εξουσία, χωρίς όμως να τρωθεί το γόητρο του ύπατου Αρμοστή. Ο Βενιζέλος και οι επαναστάτες ικανοποιήθηκαν από τις προτάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, όπως διατυπώθηκαν στο κείμενο των μεταρρυθμίσεων.

Ο Πρίγκιπας Γεώργιος δεν δέχτηκε τις αλλαγές και παραιτήθηκε από την ύπατη Αρμοστεία της Κρήτης. Ο βασιλιάς της Ελλάδας διόρισε νέο Ύπατο Αρμοστή τον Αλέξανδρο Ζαΐμη ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 18 Σεπτεμβρίου 1906.

Το πιο σημαντικό βήμα που πραγματοποιήθηκε κατά την Αρμοστεία του Αλέξανδρου Ζαΐμη είναι ότι οργανώθηκε για πρώτη φορά η Πολιτοφυλακή της Κρήτης, δηλαδή ο πρώτος στρατός του νησιού (1907), που εξελίχθηκε σε αξιόλογη δύναμη, όπως φάνηκε αργότερα στους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913. Η Βιργινία Δακανάλη στην πτυχιακή/ διπλωματική εργασία με θέμα «Το Κρητικό Ζήτημα, 1906 – 1913: οι Μεγάλες Δυνάμεις και η πορεία προς την Ένωση» αναφέρεται στη σημασία της ίδρυσης της Πολιτοφυλακής για το κρητικό ζήτημα. Τον Απρίλιο του 1908 ο Ζαΐμης, όπως προέβλεπε το κείμενο των μεταρρυθμίσεων, ανακοίνωσε τη σταδιακή αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων, το καλοκαίρι του 1908. Ήδη από τον Δεκέμβριο του 1906 είχαν καταφτάσει στην Κρήτη Έλληνες αξιωματικοί προκειμένου υπό την εποπτεία Κρητών να αποτελέσουν την Πολιτοφυλακή, η οποία και ιδρύθηκε επίσημα τελικά στις 13 Οκτωβρίου του 1907. Η πολιτοφυλακή ήταν ο στρατός της Κρήτης, αλλά ονομάστηκε «πολιτοφυλακή», για να κατευναστούν οι ενδεχόμενες αντιδράσεις της Πύλης. Το έτος 1907 αποτελούνταν από 41 αξιωματικούς, 114 υπαξιωματικούς και 1000 πολιτοφύλακες με έδρα τα Χανιά, ενώ το 1907-1908 το σύνολο της δύναμης της ήταν 1255. Η παρουσία των ξένων στρατευμάτων κατέστη πλέον περιττή και οι Μ. Δυνάμεις αποφάσισαν να εκκενώσουν την Κρήτη μέσα σε ένα χρόνο, με μόνη εγγύηση την ασφάλεια των μουσουλμάνων της νήσου. Ένα ευχαριστήριο Ψήφισμα της Κρητικής Βουλής (21

Μαΐου 1908) προς τις Μ. Δυνάμεις ήταν η επίσημη πολιτική πράξη της χειραφέτησης της Κρήτης από την προστασία των Μ. Δυνάμεων. Το νησί έπρεπε πλέον να κινείται με τις δικές του δυνάμεις στη διαχείριση του Κρητικού Ζητήματος.

Η ίδρυση της Πολιτοφυλακής ήταν σημαντικό βήμα για την προώθηση της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα, αλλά η πραγμάτωση του εθνικού οράματος των Κρητών ήθελε ακόμη μερικά χρόνια για να επιτευχθεί. Η Κρήτη ενώθηκε με την Ελλάδα με τους Βαλκανικούς πολέμου, το 1913.

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος